

Sauliaus Sidaro fotografijos paroda „Svarbiausia neužmiršti“

Antanas Rasiulis

Gegužės 17 d. Seimo I rūmų Vitražo galerijoje LR Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos nario Antano Rasiulio iniciatyva buvo pristatyta Sauliaus Sidaro fotografijos paroda „Svarbiausia neužmiršti“, skirta į Sibirą ištremtų ir ten palaidotų tėvynainių atminimui.

Parodos atidaryme dalyvavo LR Seimo ir PLB komisijos ir PLB valdybos nariai.

Džojos Gundos Barysaitės nuotrauka

Parodos autorius Saulius Sidaras gimė 1941 m. vieniemyje prie Kauno. Masinių represijų metais (1948 m.) šeima pateko į „didelį tautų kraustymosi sraigą“ ir Saulius kartu su šeima buvo ištremtas į Krasnojarsko kraštą (Jarcevo kaimą prie Jenisiejaus). Tėvą nušovė bandant pabėgti, o mama greit mirė neatlaikiusi išgyvenimų.

Ten pat, Jarceve, Saulius baigė septynių klasių mokyklą. Vėliau, pasirinkęs geologo specialybę, įstojo į Kansko kalnų technikumą. Nuo 18 metų pradėjo dirbti Sibiro ekspedicijose. Jausdamas žinių stygių ir norėdamas geriau pažinti geologijos mokslą, Saulius studijavo Irkutsko kalnakasybos institute, kurį sėkmingai baigė 1967 m. O 1980 m. apsigynė mokslų daktaro disertaciją. Jam vadovaujant Krasnojarske buvo įkurtas gemologijos (mokslas apie brangakmenius) filialas.

Interesų ratas darbe buvo platus ir įvairus: geologinių žemėlapių sudarymas, paleomagnetiniai ir izotopiniai tyrinėjimai. Patyrė romantiškai klajoklišką geologo gyvenimą. Išvaikščiojo daug Sibiro kelių, o daugiausia klajojo ten, kur jų nėra. Tai Putorano plynaukštė, Kuznecko Alatau kalnai, Sajaną kalnynas, Jakutija, Evenkija, Chakasija, Tuva. Pietuose nužengdavo anapus Mongolijos sienos, o šiaurėje įbrisdavo į Ledinuotojo vandenyno bangas. Teko miegoti prie laužo ir evenkų, jakutų, tuvių čiumuose ir jurtose.

Saulius Sidaras nuėjo ilgą ir sudėtingą kelią nuo eilinio geologo iki ekspedicijos vadovo. Parašė daugiau nei 40 mokslinių darbų, 7 monografijas. Krasnojarske įkūrė dvi unikalias laboratorijas. Saulius yra daugelio tarptautinių simpoziumų dalyvis, tyrinėjo Tunguskos meteoritą.

Savo laisvalaikį Saulius skiria akmens menui, kalnų slidinėjimui ir plaukimui sudėtingiausiomis kalnų upėmis, daug filmuoja ir fotografuoja.

Griuvus Sovietų Sąjungai, Krasnojarsko lietuviai susibūrė į tautinę kultūrinę bendriją, kurios aktyvus dalyvis Saulius buvo ir yra nuo pat pirmos dienos. Saulius yra tautinės bendrijos pirmininko pavaduotojas. Ši lietuvių bendrija jungia apie 500 Krasnojarske gyvenančių lietuvių, kurie puoselėja tautines tradicijas, švenčia Lietuvos valstybines bei tautines šventes, palaiko ryšius su Lietuva, padeda norintiems sugrįžti į Lietuvą.

Tremties ir kalinimo istorija, žmonių vargai, skausmas ir ašaros ilgainiui grimzta užmarštin. Tačiau ateitis kuriama ant praeities pamatų. Dramatiški ir tragiški daugelio tūkstančių rezistentų bei tremtinių likimai ir jų svajonė grįžti Tėvynėn visada turėtų likti tautos atmintyje.

Ne visiems buvo lemta grįžti. Apie trečdalį tremtinių ir politinių kalinių atgulė svetimoje žemėje, daugelio nežinoma net palaidojimo vieta. Maždaug ketvirtadalis likusių gyvųjų išsibarstė Rusijos platybėse: aplinkybės privertė ten likti, o neretai ir nutautėti.

Lietuviai buvusioje Sovietų Sąjungoje paliko nemažai paminklų, kurie šiandien yra Lietuvos paveldas. Paminklų sąrašą ir jų vietas aprašė R. Racėnas knygoje „Paminklai Lietuvos gyventojų tremties ir kalinimo vietovėse“, išleistoje Vilniuje 2005 m. Tačiau tuos paminklus ir kapus reikia kiekvienais metais taisyti, atnaujinti ir išlaikyti. Tokie darbai turi būti nuolatiniai.

Krasnojarsko krašte jau yra penkios „sakralinės vietos“, kur būtina išlaikyti lietuviškus paminklus. Tai yra Norilskas, buvęs lageris „Revučij“, Korbikas, Igarka, „Trečiasis kilometras“. Žinoma, tokių kapaviečių yra daugiau, jos laukia mūsų rankų... ir jaunimo iš „Misijos Sibiras“.

Krasnojarsko regioninė lietuvių tautinė kultūrinė autonomija „Lietuva“ 2010–2015 m. sutvarkė daug lietuviškų kapaviečių Krasnojarsko krašte ir surinko daug fotomedžiagos. Mūsų nuomone, reikia plačiau informuoti Lietuvos ir Rusijos visuomenę apie Sibiro lietuvių bendruomenių atliktus darbus. Kapų tvarkymu dabar užsiima Krasnojarsko, Irkutsko, Buriatijos, Altajaus lietuvių bendrijos.

Šioje parodoje atskleidžiama nedidelė dalelė mūsų darbų anksčiau išvardytose „sakralinėse vietose“, gyvenimo tremtyje epizodai. Mes jau rengėme tokias parodas Vilniaus universitete, Varšuvoje, Vilniaus edukologijos universitete, Vilniaus gimnazijoje „Lietuvių namai“, Panevėžyje (Bistrampolio dvaras), Rokiškyje, Krasnojarske ir Krasnojarsko krašto rajonuose.

Sveikinamąjį žodį tarė LR Seimo ir PLB komisijos pirmininkė Onutė Valiukevičiūtė. Dalios Shilas nuotrauka.

Antanas Rasiulis. Dalios Shilas nuotrauka.

KORBIKAS (pagal R. Racėną)

Netoli Krasnojarsko buvo Korbiko gyvenvietė. Jai 1948 m. gyvybę įkvėpė tremtiniai iš Lietuvos. Tremtinių ir pačios gyvenvietės seniai nebėra. Išliko tik didelės kapinės, kuriose tebestovi nemažai lietuviškų kryžių, tarp jų, tarsi saugodama mirusiųjų ramybę, stovi Švč. Dievo Motinos Marijos statula. Statulos autorius – buvęs Linkuvos gimnazistas Jonas Maldutis.

Pokario laikotarpiu Jonas su bendramoksliais įsitraukė į kovą už laisvą Lietuvą. Jaunuoliai kovojo kaip sugebėjo, leido pagrindinį laikraštėlį „Nepavergtos mintys“. Laikraščelio leidėjai buvo susekti ir Jonas gavo 10 metų kalėjimo ir 8 metus tremties. Jono Maldučio teistumo šleifas palietė ir šeimą – 1948 m. ji buvo ištremta į minėtąjį Korbiką.

Išėjusiam iš lagerio į „laisvę“ Jonui Maldučiui buvo „suteikta malonė“ susijungti su šeima. Taip jis pateko į Korbiką. Čia ir išdrožė Švč. Marijos statulą, norėdamas pagerbti vieną po kitos dygstančias tėvynainių amžinojo poilsio vietas.

Laikui bėgant Korbiko kapinės buvo apleistos, o Korbiko gyvenvietės daugiau nėra. Skulptūra per 50 metų sunyko. Ji buvo atnaujinta, išdrožta iš ąžuolo ir pergabenta į Krasnojarską, o sena statula dabar surado vietą Vilniuje, Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Minėtoji skulptūra traktuotina kaip Lietuvos kultūros ir istorijos paveldas užsienyje. Dabar Švč. Marijos statula nuolat prižiūrima Krasnojarsko lietuvių bendruomenės.

Antanas Rasiulis. Dalios Shilas nuotrauka.

„REVUČIS“ (pagal R. Racėną)

Už trijų šimtų penkiasdešimt kilometrų į rytus nuo Krasnojarsko yra geležinkelio stotis Rešotai. Šis žodis tūkstančiams lietuvių tremtinių atgaivina niūrius prisiminimus. Rešotuose nuo Transsibiro geležinkelio magistralės į šiaurę suka atšaka, kurioje 26-ajame kilometre yra stotelė „Revučij“. Čia kadaise stovėjo lageris № 7, kuriame buvo įkalinti atskirti nuo šeimų vyrai – 1990 žmonių, iš jų 1228 mirė arba buvo sušaudyti.

Čia kalėjo Lietuvos inteligentija: mokytojai, tarnautojai, visuomenės veikėjai. Jų šeimos buvo ištremtos į Komiją, Altajų, Lenos deltą (Jakutiją). Nuo tada žodis „Rešotai“ lietuvių trėmimų istorijoje tapo genocido simboliu. Niekas nesakė „Revučis“, bet „Rešotai“. Tuomet visiems buvo aišku, apie ką kalbama.

Vėliau čia buvo išlaipinta gana daug tremtinių. „Revučio“ kapinėse atsirado daugybė kapų. Lagerio kapinių vieta spėjama apytikriai. Jokių žymių neišliko, visur auga tankus pušynas. Patį lagerį sunaikino saugumiečiai: iš pradžių sudegino pastatus, o paskui buldozeris išlygino vietą.

1989 m. vasarą kapinėse pastatytas paminklas nekaltai žuvusiems kaliniams ir tremtiniams. Projekto autoriai – Jonas Meškeliavičius ir Rimvydas Racėnas. Šalia paminklo lietuviškos kapinės (daugiau nei 20 kapų), kurios reikalauja nuolatinės priežiūros.

Lietuviškų kapaviečių Krasnojarsko krašte fotografijas atidžiai apžiūrėjo ir komisijos nariai Jonas Prunskis bei Vytautas Juozapaitis, kurių seneliai buvo išvežti ir ten palaidoti. Dalios Shilas nuotrauka.

IGARKA

1948 metais į Igarką, šitą nedidelį miestelį už poliarinio rato, buvo ištremti apie 6000 lietuvių. Toks kompaktiškas ir gausus Lietuvos gyventojų sutelkimas vienoje vietoje (iki 25% visų Igarkos gyventojų tuo metu) turėjo pastebimos įtakos visoms miesto infrastruktūroms.

Atsirado ir kapinės, kurios ypač sparčiai augo pirmais, sunkiausiais, metais. Lietuviai buvo laidojami kompaktiškai nedidelėje aukštumėlėje, iškilusioje virš aplinkui plytinčios pelkėtos miško tundros. Jų kapai buvo ženklunami būdingais Lietuvos kaimo kryžiais su charakteringais puošybos elementais. Igarkoje mirė

563 Lietuvos gyventojų, apie 250 palaikų buvo išvežta į Lietuvą, bet jų kapų kryžiai palikti vietoje. Ant kai kurių kryžių prikaltos lentelės „Išskeliavo į Lietuvą“.

Dabartinis kapinių vaizdas yra gana niūrus. Didžioji kapų dalis jau išnykusi. Prasidėjo miško tundros atšilimas, išaugo aukštas beržynas, dalis kapavietės tapo pelke. 2001 m. Krasnojarske buvo pagamintas paminklas iš juodo granito pagal R. Racėno brėžinį. Parinkta nedidelė aukštumėlė ir ten kartu su ekspedicija iš Lietuvos jis buvo įtvirtintas. Tikėkimės, kad jis neleis užmiršti skaudžių netolimos praeities įvykių, padės teisingiau įvertinti sovietinio imperializmo prigimtį bei komunistinio teroro metodus.

Jonas Prunskis, Vytautas Juozapaitis ir Antanas Rasiulis. Dalios Shilas nuotrauka.

www.pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

